

จิตรกรรมพระอุมาในรูปแบบอุดมคติ THE UMA DEVI PAINTING IN IDEALISM ART

กฤษศณกันต์ สิงห์น้อย^{1*}, ธิดารัตน์ ชุ่มจังหรีด²
Krissanakan Singnoi^{1*}, Thidarat Chumjungreed²

(Received: 7 Jan., 2024; Revised: 12 Feb., 2024; Accepted: 16 Feb., 2024)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคติความเชื่อของพระอุมาในสังคมไทย 2) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมพระอุมาในรูปแบบอุดมคติที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยใน 4 ภูมิภาค โดยการศึกษาข้อมูลจากตำนานพระศรีอุมาเทวีหรือพระอุมาที่เป็นเทวีแห่งอำนาจวาสนา บารมีอันสูงสุด เป็นพระแม่แห่งความอุดมสมบูรณ์ตามความเชื่อของชาวฮินดู และคติความเชื่อ พิธีกรรม รูปแบบงานศิลปกรรมที่แสดงความเคารพต่อพระอุมาซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคนในสังคมไทย นำมาสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมในรูปแบบอุดมคติ ที่มีการจัดองค์ประกอบของภาพที่เหนือจริง ประยุกต์ร่างอวตารปางต่าง ๆ ของพระอุมาให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตของคนไทยในแต่ละภูมิภาค สร้างสัญลักษณ์เรื่องความเชื่อ ความศรัทธา ให้เป็นรูปธรรมผ่านรูปทรงท่าทางของมนุษย์ สัตว์ เครื่องสักการะบูชา และรูปทรงอิสระ ใช้สีสะท้อน บรรยากาศความเลื่อมใสศรัทธาในพระอุมาที่เปรียบเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในยามที่มีความทุกข์ และพิธีกรรมความเชื่อที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

คำสำคัญ: พระอุมา, อุดมคติ, จิตรกรรม, คติความเชื่อ

Abstract

This research article aims to 1) Study the beliefs of Sri-Uma Devi in Thai society and 2) Create works of Sri-Uma Devi painting in Idealism that correspond to the Thai society context in 4 regions. The collected information taken from the legend of Sri Uma Devi or Parvati or the Mother Goddess in Hinduism, the goddess of Supreme power and fertility in Hindu beliefs, and the beliefs, rituals, and art that show respect for the sacred things with her in Thai society. To create paintings in idealistic art with surreal compositions and adapt various

¹ นักศึกษา, สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

¹ Student, Visual Art, Faculty of Education, Udon Thani Rajabhat University

² อาจารย์ที่ปรึกษา, สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

² Adviser, Visual Art, Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: krissanakansingnoi@gmail.com

incarnations of her according to the Thai lifestyle in each region. Creates concrete symbols of faith through the shapes and gestures of humans, animals, and all offerings. The use of free form and colors reflects faith in her as if spiritual anchor in times of suffering and rituals of multicultural beliefs in Thai society.

Keywords: Uma, Sri-Uma Devi, ideals, painting, beliefs

บทนำ

พระศรีมหาอุมาเทวี หรือพระอุมา มารดาของพระพิฆเนศเทพแห่งความสำเร็จ พระอุมาเป็นพระชายาของพระศิวะ เป็นเทพีแห่งขุนเขาไกรลาส มีฤทธานุภาพเทียบเท่ากับพระศิวะทุกประการ เป็นมารดาแห่งสรรพชีวิตทั้งปวง เป็นเทพีแห่งจักรวาล พระอุมาเป็นเทวีแห่งอำนาจวาสนา และเป็นเทพีแห่งการขจัดสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง หลายตำรากล่าวถึงฤทธานุภาพของพระอุมาว่าเป็นเทพีผู้ทรงคุณธรรม เทพีที่มีความใจเย็น และคอยช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย เป็นสุดยอดแห่งสตรีผู้แข็งแกร่ง มีพาหนะคู่กาย คือ เสือ อันหมายถึงพลังอำนาจ ความยิ่งใหญ่ และความสง่างาม มีศาสตราวุธคู่กาย คือ ตรีศูล และดาบ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งการปราบปรามสิ่งชั่วร้าย ความเฉียบขาด เป็นผู้ตัดสินและอยู่เหนือผู้อื่น อำนาจแห่งพระอุมานั้นยิ่งใหญ่หาสิ่งใดเทียบได้ พระองค์ทรงประทานชัยชนะเหนือศัตรูตามความเชื่อเกี่ยวกับพระอุมาเทวี เชื่อว่าพระองค์มักจะประทานยศถาบรรดาศักดิ์และความเป็นใหญ่ให้แก่ผู้ที่หมั่นบูชาต่อพระองค์เสมอ

เนื้ออ่อน ขรวิทองเขียว (2559) กล่าวว่า การนับถือพระศรีอุมาเทวี หรือพระอุมาในอินเดียมาจากความเชื่อเกี่ยวกับพระแม่แห่งความอุดมสมบูรณ์ที่มีมาตั้งแต่สมัยยุคก่อนประวัติศาสตร์ สมัยพระเวท เทพและเทวีต่าง ๆ ที่เป็นตัวแทนปรากฏการณ์ธรรมชาติถูกพัฒนาให้มีคุณสมบัติซับซ้อนมากขึ้น สมัยปลายพระเวท พระอุมาเริ่มมีความสัมพันธ์กับบุรุษซึ่งต่อมาคือพระศิวะ สมัยคุปตะนั้นพระอุมาหรือนางปารวตี พระแม่ทุรคา และพระแม่กาลิได้รวมคุณสมบัติของเทวีท้องถิ่นไว้ที่พระองค์ และถูกยกฐานะขึ้นเป็นชายาหรือศักดิ์ของพระศิวะ โดยพระนางคือแหล่งเสริมอำนาจที่สำคัญของพระศิวะ บางพื้นที่ของอินเดียมีลัทธิบูชาพระแม่ทุรคาหรือพระแม่กาลิซึ่งถือว่าเป็นพระอุมาในภาคดรูว์อย่างเด่นชัด ในดินแดนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพบศิลปกรรมที่เกี่ยวกับพระอุมาแบ่งได้เป็น 7 กลุ่มคือ พระอุมาหรือนางปารวตี พระแม่ทุรคาหรือทุรคามหิษามรรทินี พระแม่กาลิ อูมามเหศวร กัลยานสุนทรฯ พระอรรณวาริศวร และนางสตี คติความเชื่อและรูปแบบของงานศิลปกรรมพระอุมามาจากศิลปะอินเดียและแพร่มาทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และอิทธิพลศิลปะเขมรในประเทศไทยมีคติความเชื่อโดยรวมคือการนับถือพระองค์ในฐานะศักดิ์หรือแหล่งกำเนิดพลังของพระศิวะ เทพเจ้าสำคัญสูงสุดในศาสนาฮินดู แต่ในสมัยสุโขทัย อยุธยา และต้นรัตนโกสินทร์ ชนชั้นนำของไทยนับถือพระอุมาในฐานะเทพเจ้าในศาสนาฮินดูผู้ปกป้องคุ้มครองเมือง ช่วยเสริมบารมี และสร้างความศักดิ์สิทธิ์ในการขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาณิศามีแสง (2556) ซึ่งพบว่า ในปัจจุบันชาวไทยที่ไปสักการะพระอุมานั้นนับถือพระองค์ในฐานะเทวีผู้สามารถประทานพรให้ได้สมดังปรารถนา มีความเชื่อและความศรัทธาในพระอุมาจนเกิดลัทธิการบูชาเพศหญิงว่า

เป็นสัญลักษณ์ของการให้กำเนิดและความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นตัวแทนของธรรมชาติ เรื่องที่คนไทยในปัจจุบันนิยมขอพรคือเรื่องความรัก ครอบครัว การขอบุตร ไม่เพียงประทานพรแค่นี้ให้ครอบครัวเป็นสุข มีคู่ครองที่ดี หรือมีบุตรที่ดี แต่ยังประทานปัจจัยที่เพียบพร้อมในการเลี้ยงดูบุตรให้เติบโตเป็นคนดี หรือขอการเลื่อนขั้นในหน้าที่การงาน ตลอดจนการคุ้มครองให้ผู้ที่บูชาปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง ผู้คนได้มีการหารูปเคารพหรือสิ่งของที่เป็นตัวแทนของพระอุมามาบูชาเคารพติดตัวไว้เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตัวของผู้นับถือเอง ทำให้มีการสร้างพระอุมาและผลิตซ้ำเปลี่ยนแปลงรูปแบบให้สอดคล้องกับการบูชาและการขอพร ซึ่งมีจุดมุ่งหมายแตกต่างกัน อาจทำเพื่อหารายได้ให้แก่องค์กร หน่วยงาน สถานศึกษา และเพื่อการค้า โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์หลายรูปแบบปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของพระอุมา และจำหน่ายเครื่องบูชาและของที่ระลึกเกี่ยวกับรูปเคารพของท่านในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งรูปแบบงานประติมากรรมพระอุมาหรืองานจิตรกรรม

ผู้วิจัยมีความเคารพและบูชาพระอุมา โดยการใช้รูปเคารพของพระอุมาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ อธิษฐานและภาวนาขอพรในสิ่งที่ปรารถนา คอยตักเตือนตนเองอยู่เสมอ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเสริมพลังใจ ความเลื่อมใสศรัทธานั้นได้เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างงานจิตรกรรมพระอุมาแนวอุดมคติ ที่มีรูปแบบความงดงามของพระอุมาตามหลักสุนทรียศาสตร์ เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมบริบทของสังคมไทยในภูมิภาคต่าง ๆ สร้างพระอุมาที่มีการนุ่งห่มอาภรณ์ที่มีลวดลายประจำท้องถิ่นของแต่ละภูมิภาคในประเทศไทยแทนการนุ่งผ้าสำหรับ นำต้นแบบสิ่งของที่ทรงถือมาจากของไหว้สักการะบูชาพระอุมาที่คนไทยนิยมนำมาถวาย และเรื่องราวในภาพจิตรกรรมเชื่อมโยงกับบริบทของสังคมไทยในภาคต่าง ๆ พิธีกรรมความเชื่อเพื่อสะท้อนความเลื่อมใสศรัทธาที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย และถ่ายทอดความงดงามของพระอุมาที่เปรียบเสมือนเทพแห่งจักรวาลและเป็นมารดาของทุก ๆ สรรพสิ่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคติความเชื่อของพระอุมาในสังคมไทย
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมพระอุมาในรูปแบบอุดมคติที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยใน 4 ภูมิภาค

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของแนวเรื่องพระอุมานั้นมีทั้งหมด 10 ปาง จึงศึกษาประวัติของแต่ละปาง และเลือกปางที่มีความหมายสอดคล้องกับคติความเชื่อ บริบทของทั้ง 4 ภูมิภาค มา 4 ปาง (กรีซ ตาวัน, 2560) ดังนี้

1. ปางมหาเคารี เป็นปางที่ให้ความอุดมสมบูรณ์ เป็นเจ้าแม่แห่งธัญชาติ ทำให้พืชพันธุ์อุดมสมบูรณ์ ในปางนี้พระแม่จะปรากฏพระองค์มีใบหน้าที่สวยงาม ลักษณะสวม紗หิสีขาว หรือเขียว

พระองค์จะมีสี่พระกร ทรงกลองและตรีศูล ทรงวัวเป็นพาหนะ พระองค์จะมีสี่ผิวขาวผ่อง จึงได้มีการเปรียบกับผู้หญิงในภาคเหนือที่มีผิวพรรณผ่องใส ซึ่งมีลักษณะตรงกับพระมหาเคารี และสภาพภูมิประเทศของภาคเหนือที่มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ

2. ปางกุชามานตา เป็นปางที่สร้างจักรวาลด้วยการยิ้มเพียงครั้งเดียว มีแปดพระกร ทรงถือหม้อน้ำอมฤต สร้อยลูกปัดรุทริกษะ คทาและจักร ประทับบนหลังเสือ เป็นปรางค์ที่สร้างพระตรีมูรติให้ความเจริญรุ่งเรือง เป็นแสงอาทิตย์ให้แก่ สุริยเทพ และสร้างความมั่งคั่งให้ผู้ที่บูชาพระองค์ จึงสอดคล้องกับภาคกลางที่มีกรุงเทพฯ เป็นเมืองหลวงที่เจริญรุ่งเรืองเป็นมหานครที่ไม่เคยหลับไหล แสงสีที่ให้ความสว่างไสว และชีวิตกิจกรรมของผู้คนที่ไม่หยุดนิ่ง

3. ปางกาละราตรี พระแม่มหากาลีทรงอยู่ในฐานะเทพแห่งความตาย ความหมายของคำว่า “กาลิ” หมายถึงสีดำ ดังนั้น พระแม่กาลิเป็นปางหนึ่งของพระศรีมหาอุมาเทวีซึ่งเป็นปางที่ดูร้าย ชั่วร้ายที่สุด มีพระวรกายสีดำ ลิ่นสีแดงห้อยยาวออกมานอกปาก สวมสร้อยที่ร้อยด้วยกะโหลกมนุษย์ มักเปลือยกาย มีพระเนตรสามดวงเช่นเดียวกับพระศิวะ เป็นปางที่มีลมหายใจเป็นไฟ มีความกล้าหาญ และเป็นปางสูงสุดของพระอุมา (สุกัญญา ประเสริฐศรี, 2551: 66) มีลักษณะที่ทำให้นึกถึงผู้หญิงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความกล้าหาญ เข้มแข็ง ภายใต้อิทธิบาทที่สวย มีสี่ผิวคล้ำหรือเหลือง พระเศวตยาวสยาย สร้อยคอของพระแม่กาลิจะสว่างเป็นสีเงิน เปรียบได้ดั่งสีแห่งสายฟ้าฟาด มีดวงตาถึงสามดวง และดวงตาทั้งสามนี้จะกลมเปรียบได้ดั่งจักรวาลที่เราอาศัยอยู่ ดวงตาของแม่กาลิจะสุกสว่างมาก ทรงลาเป็นพาหนะ เหยียบพระศิวะและทรงถือดาบคมอยู่ที่มือขวา มือซ้ายด้านล่างอยู่ในท่าประทานพรสำหรับผู้ปฏิบัติดี ส่วนมือซ้ายด้านบนทรงถือคอบเพลิง อารมณ์ของปางนี้มีความคล้ายคลึงกับนางอัปสร ศิลปะเขมรที่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. ปางพรหมจารีณี เป็นปางที่พระอุมาเทวีออกมาเพื่อบูชาพระศิวะ กระทั่งเป็นที่พอพระทัยจึงวิวาห์ด้วย ในการบำเพ็ญเพียรจิตใจที่เย็นสงบจึงเปรียบเสมือนทะเลที่มีความเงียบสงบ และนิ่งในเวลากลางคืน เนื่องจากปางนี้มีทรงถือคอนโทไสน้ำสอดคล้องกับภาคใต้ที่มีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่ติดทะเล ผู้คนมีความผูกพันกับสายน้ำ จึงเชื่อมโยงระหว่างคนโทน้ำกับทะเล โดยนำเสนออารมณ์ที่เป็นชุดโนรา ศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้

ขอบเขตของรูปทรง การสร้างสรรค์ที่จัดแสดงในรูปแบบการวาดภาพจิตรกรรมรูปทรงอิสระ รูปร่างมนุษย์ สัตว์ สิ่งของเครื่องสักการะของแต่ละภูมิภาค นำรูปทรงเรขาคณิตมาสร้างสรรค์เป็นองค์ประกอบของลวดลวดผ้า รูปทรงของสิ่งของเครื่องใช้ที่แสดงถึงการบูชา ความเชื่อ รูปทรงธรรมชาติและรูปทรงอิสระที่แสดงถึงความรู้สึกของความศรัทธา

ขอบเขตของเทคนิคและกระบวนการ ผลงานทัศนศิลป์รูปแบบงานจิตรกรรม 2 มิติบนผ้าใบ สร้างมิติที่ตื้นลึกโดยการเน้นเส้นของรูปทรงระยะหน้าร่วมกับการใช้สีเรียงแสงในรูปทรงอิสระ และการใช้เทคนิคสีน้ำมันบนเฟรมผ้าใบ จำนวนการสร้างสรรค์ 4 ผลงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยค้นคว้าข้อมูลเอกสารเพื่อศึกษาแนวความคิด ทำให้ได้รับรู้รูปแบบเรื่องราวที่มาของเนื้อหาที่ทำให้เข้าใจมากขึ้น เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ โดยแหล่งที่มาของข้อมูลรวบรวมจาก บทความ ภาพยนตร์ การค้นหาทางอินเทอร์เน็ตและข้อมูลสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาความเป็นมาของพระอูมา ศึกษาแนวคิดในศาสนาฮินดู ทั้งในประเทศไทยและอินเดีย ประกอบกับความเชื่อความศรัทธาในองค์เทพี จนได้เรื่องราวที่ต้องการนำมาสร้างสรรค์ผลงาน ในชื่อ “จิตรกรรมพระอูมาในรูปแบบอุดมคติ” มีการวิเคราะห์เพื่อค้นหารูปทรงสัญลักษณ์ รูปร่างรูปทรงที่เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อสังคม และรูปทรงของเครื่องเซ่นไหว้ของคนไทยที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละภาค ภาคเหนือจะเป็นขันโตก ภาคกลางจะเป็นพานทอง ภาคอีสานจะเป็นขันโตกลายอีสาน ภาคใต้จะเป็นพานหรือถาดที่มีลายเฉพาะ เป็นต้น รูปทรงวงกลม หมายถึง พลังแห่งจักรวาล เนื่องจากพระอูมาเป็นเทพแห่งจักรวาลและเป็นมารดาของทุกสรรพสิ่ง รูปทรงของสัตว์ หมายถึงยานพาหนะของพระอูมา รูปทรงของมือ หมายถึงลักษณะของพระอูมาที่มีหลายกร และมีท่าทางที่ต่างกันในแต่ละปาง

3. ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน มีการรวบรวมข้อมูลรูปแบบเอกสาร นำมาวิเคราะห์และจัดทำข้อมูลเป็นภาพร่าง นำภาพร่างมาขยายบนผ้าใบ เตรียมอุปกรณ์ การสร้างสรรค์ผลงาน และขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ

4. ขั้นตอนการเผยแพร่ผลงาน มีการเผยแพร่ผลงานในรูปแบบนิทรรศการแสดงต่อสาธารณชน ผู้สนใจศิลปะ และการเขียนเอกสารอธิบายกระบวนการสร้างสรรค์ในรูปแบบเอกสารทางวิชาการเพื่อเผยแพร่

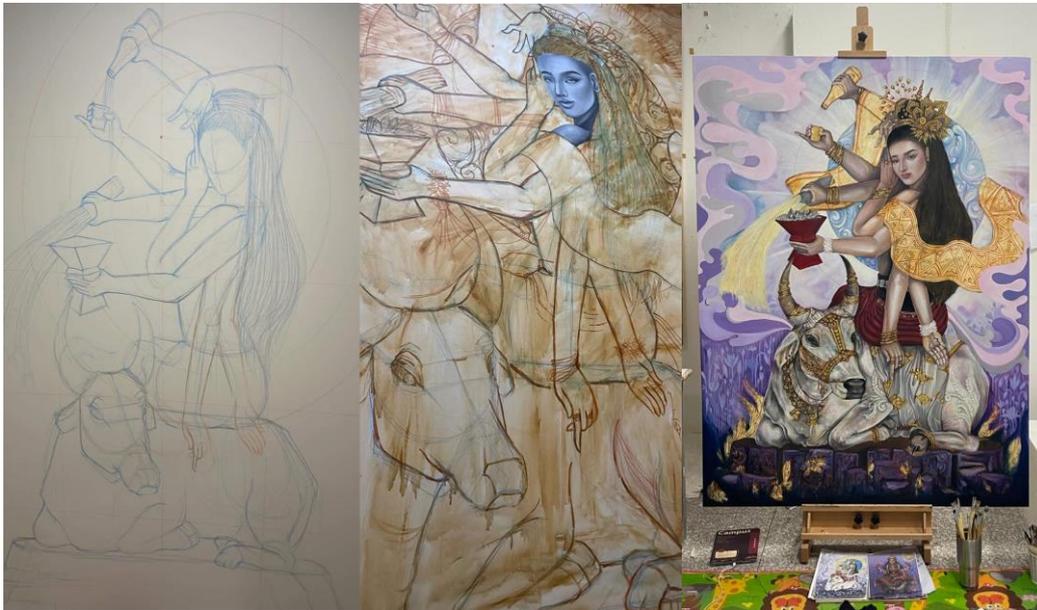
ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน

ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมพระอูมาในรูปแบบอุดมคติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. หลังจากเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ผลงาน จึงเริ่มสร้างสรรค์ผลงานด้วยร่างภาพ และการลงรองพื้นด้วยสี Raw Umber ถัดมาใช้สี Titanium White และสี Ivory Black ในการสร้างแสงเงาก่อนลงสีจริง

2. การลงสีแต่ละส่วนในชิ้นงาน เริ่มแบ่งส่วนประกอบของภาพในแต่ละส่วน ลงสีจากระยะด้านหลังก่อนแล้วจึงลงสีระยะด้านหน้า และเก็บรายละเอียดของพื้นหลัง เน้นน้ำหนักและเส้นให้คมชัด เพื่อผลักระยะของรูปทรงให้ชัดเจน

3. การลงสีเก็บรายละเอียดเพิ่มเติมของภาพทั้งหมดเพื่อให้ภาพดูสมบูรณ์ขึ้น

ก.

ข.

ค.

รูปที่ 1 ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน

- ก. แบบร่างภาพด้วยดินสอสีไม้
- ข การลงสีรองพื้นและแบ่งลงสีที่ละส่วน
- ค. การลงสีเก็บรายละเอียดให้สมบูรณ์

การดำเนินการสร้างสรรค์โดยการทำเป็นขั้นตอน ทำให้การสร้างสรรค์ผลงานดูมีระเบียบแบบแผน ผู้วิจัยเห็นปัญหาและแก้ปัญหาในส่วนต่าง ๆ ตั้งแต่การร่างภาพให้คล้ายต้นแบบเพื่อให้มีความสมดุลภายในภาพ และการลงสีเพื่อให้ได้สีที่ต้องการมิติของภาพส่วนต่าง ๆ ที่บกพร่อง จะถูกปรับใช้และแก้ไขในผลงานชิ้นต่อไปเพื่อให้ได้ผลงานที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลและสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมพระอุมาในรูปแบบอุดมคติที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยใน 4 ภูมิภาค ผลการวิจัย มีดังนี้

ผลงานสร้างสรรค์ในชั้นที่ 1 : มหาเคารีเทวีศรีอุตร

รูปที่ 2 ชื่อผลงาน : มหาเคารีเทวีศรีอุตร

ขนาด 180 x 150 เซนติเมตร เทคนิค : สีน้ำมันบนผ้าใบ

ด้านเนื้อหา พระมหาอุมาเทวีปางมหาเคารี เป็นปางประทานพรให้สาวกประสบแต่ความสุขสวัสดิ์มงคล เป็นปางที่ให้ความอุดมสมบูรณ์ เป็นเจ้าแม่แห่งัญชาติ ประทับบนหลังโคนนที มีใบหน้าที่สวยงาม ยิ้มแย้มอ่อนโยน เปรียบได้กับบุคลิกของผู้หญิงในภาคเหนือ ซึ่งมีลักษณะตรงกับพระมหาเคารี นอกจากนี้สภาพภูมิประเทศของภาคเหนือที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเขียวสงบ จึงให้พระอุมาเทวีปางมหาเคารีสวมใส่อาภรณ์เครื่องประดับ และถือเครื่องสักการบูชาของภาคเหนือ เช่น ชันโตกที่มีหมากพลูซึ่งเป็นของไหว้ เหล้าขาว ขนนกยูงสีขาว ดอกกาสะลองซึ่งเป็นดอกไม้ประจำภาคเหนือ เป็นต้น

ด้านรูปทรง มีความโดดเด่นในรูปทรงอิสระ คือรูปทรงของสตรีระมณูชย์ เป็นร่างของพระอุมา ที่ประทับบนหลังพระโค และรูปวงกลม แสดงให้เห็นถึงความเป็นจักรวาล เนื่องจากพระอุมาได้ขึ้นชื่อว่าเป็นพระแม่แห่งจักรวาลทั้งปวง และรูปทรงของธรรมชาติบริเวณด้านล่างของภาพทำให้ภาพสมบูรณ์มากขึ้น

ด้านเทคนิค เป็นการใช้สีน้ำมันบนผ้าใบ ลงสีเทาให้ทั่วทั้งผ้าใบก่อน จากนั้นลงสีส่วนต่าง ๆ โดยเริ่มทำจากระยะหลังมาหน้า ลงภาพรวมไว้ทั้งภาพจากนั้นจึงค่อยเพิ่มเติมรายละเอียดของภาพ ส่วนโทนสีภาพจะใช้สีโทนเย็น เพื่อให้รู้สึกมีความสงบ และเยือกเย็น

ปัญหาในการสร้างสรรค์ผลงานในขั้นที่ 1 คือ สรีระของมนุษย์ยังไม่สมดุล การใช้สีขาดการผลัดระยะ ในช่วงของแขนที่ออกมา แสงและเงายังไม่มีความชัดเจน เนื่องจากผลงานต้องลงพื้นที่เป็นแสงเงาสีขาวดำก่อน และเพิ่มสีเข้าไปเป็นชั้นตามลำดับ การแก้ปัญหาคือ กำหนดขอบเขตของวัตถุของแสงและเงาให้ชัดเจน ใช้สีที่เข้มมาเพิ่มเงาและใช้สีสว่างเพิ่มเป็นแสง โดยอ้างอิงสีมาจากสีของวัตถุนั้น ๆ ระยะเวลาของงานมีการลดทอนในส่วน ของรายละเอียดด้านหลัง มีการใช้สีเทาและดำ เพื่อให้ทำงานดูลึก และลดรายละเอียดของพื้นหลังเพื่อให้ ภาพดูมีระยะ

ผลงานสร้างสรรค์ในขั้นที่ 2 : กุขมันตานุรพาเทวี

รูปที่ 3 ชื่อผลงาน : กุขมันตานุรพาเทวี

ขนาด 180 x 150 เซนติเมตร เทคนิค : สีน้ำมันบนผ้าใบ

ด้านเนื้อหา กุขมันตานุรพาเทวี เป็นปางที่มีรัศมีเปล่งปลั่งในสถานะผู้สร้างจักรวาล ภายสีทอง เป็นปางที่สร้างจักรวาลด้วยการยิ้มเพียงครั้งเดียว ประทับบนหลังเสือ เป็นแสงอาทิตย์ให้กับสุริยเทพ และเป็นปางที่สร้างพระตรีมูรติ ให้ความเจริญรุ่งเรือง มั่งคั่ง จึงสอดคล้องกับภาคกลางที่มีกรุงเทพฯ เป็นเมืองหลวง เมืองที่เจริญรุ่งเรือง มหานครที่ไม่เคยหลับใหล แสงสีที่ให้ความสว่างไสว มีชีวิตและกิจกรรมของผู้คนที่ไม่หยุดนิ่ง พระ

อุมาสวมอาภรณ์แบบยุครัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ 5 พร้อมเครื่องประดับเพชรพลอย และเครื่องเซ่นไหว้ที่มีความร่วมสมัยมากขึ้น เช่น ถาดเครื่องเซ่นไหว้ มาลัยดาวเรือง น้ำอ้อกลม และขนมทองหยิบทองหยอด เป็นต้น

ด้านรูปทรง มีความโดดเด่นในรูปทรงอิสระที่เป็นส่วนประกอบของรูปทรงเสื้อ ร่างของพระอุมาที่ประทับบนหลังเสือ ลวดลายผ้าและรูปทรงอิสระของต้นไม้ที่อยู่บริเวณก้นหิน มีการใช้รูปวงกลมไว้บริเวณด้านหลังพระอุมา เป็นสัญลักษณ์ถึงความเป็นจักรวาล เนื่องจากพระอุมาได้ขึ้นชื่อว่าเป็นพระแม่แห่งจักรวาลทั้งปวง และมีของสักการะที่มีความเป็นปัจจุบันเพิ่มมากขึ้น

ด้านเทคนิค เป็นการใช้สีน้ำมันบนผ้าใบ ลงสีเทาให้ทั่วทั้งผ้าใบก่อน จากนั้นลงสีส่วนต่าง ๆ โดยทำจากระยะหลังมาหน้า ลงเป็นภาพรวมไว้ทั้งภาพ จากนั้นจึงค่อยเพิ่มเติมรายละเอียดของภาพ ในส่วนโทนสีภาพจะใช้สีโทนร้อน คู่สีม่วงและสีส้ม เพื่อให้รู้สึกถึงความเคลื่อนไหว สว่างไสวและไม่มีวันดับ และสีของรูปทรงดอกไม้ที่มีขนาดและการทับซ้อนกันมากขึ้น

ปัญหาในการสร้างสรรค์ผลงานในขั้นที่ 2 คือ การกลืนกันของระยะพื้นหลังกับวัตถุระยะหน้า ทำให้ระยะหน้าไม่โดดเด่น มีความอืดอาด อาจเพราะสีพื้นหลังที่มีความรุนแรง และการถูกบีบอัดด้วยรูปทรงพื้นหลัง ทำให้พระอุมาและเสือไม่มีโครงสร้างชัดเจน และขาดน้ำหนักเข้ม จึงแก้ปัญหาด้วยการเพิ่มสีของพระอุมาและเสือให้มีความเข้มมากขึ้น และใช้สีเข้มสร้างรายละเอียดของขนเสือ ส่วนที่ไม่มีระยะได้มีการแทรกสีของบรรยากาศเข้าไปในวัตถุนั้น ๆ เพื่อให้วัตถุกกลมกลืนและมีระยะขึ้น และสัดส่วนใบหน้าของพระอุมายังไม่สัมพันธ์กับช่วงลำตัว จึงแก้ไขด้วยการขยับใบหน้าให้สัมพันธ์กับลำตัว และปรับการไล่สีน้ำหนักส่วนใบหน้าให้กลมกลืนขึ้น

ผลงานสร้างสรรค์ในขั้นที่ 3 : กาละราตรีทศิศาอีสาน

รูปที่ 4 ชื่อผลงาน : กาละราตรีทศิศาอีสาน

ขนาด 150 x 195 เซนติเมตร เทคนิค : สีน้ำมันบนผ้าใบ

ด้านเนื้อหา พระอุมาปางกาละราตรีที่มีผิวดำ เป็นปางที่มีความดูร้าย ภายสีดำ ลมหายใจเป็นไฟ ภายใต้โบหน้าที่สวย พระเศียรยาวสวย สร้อยคอของพระแม่กาละจะสว่างเป็นสีเงิน เปรียบได้ดั่งสีแห่งสายฟ้าฟาด มีความกล้าหาญ เป็นปางสูงสุดของพระอุมา เป็นผู้ทำลายความโง่เขลา และเป็นผู้อยู่เหนือกาลเวลา สุขุมน่าค้นหา ภายใต้โบหน้าที่สวย ทำให้นึกถึงผู้หญิงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีความกล้าหาญ เข้มแข็งและเด็ดเดี่ยว และอารมณ์ของปางนี้มีความคล้ายคลึงกับนางอัปสร จึงได้เลือกปางนี้ไว้ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน โดยนำเสนอในรูปแบบอารมณ์ของอีสานได้ และเครื่องสักการะของภาคอีสาน เช่น บายศรี ซึ่งเป็นจุดเด่นของภาคอีสาน เหล้าขาว ผลไม้ พืชศตต่าง ๆ

ด้านรูปทรง ความโดดเด่นในรูปทรงอิสระ คือรูปทรงของสตรีระมนุษย์ เป็นร่างของพระอุมาที่มีสัตว์ข้างกายคืองู สวมอารมณ์อัปสรแบบอีสานใต้ และรูปร่างวงกลม แสดงให้เห็นถึงความเป็นจักรวาล เนื่องจากพระอุมาได้ขึ้นชื่อว่าเป็นพระแม่แห่งจักรวาลทั้งปวง และความโดดเด่นของผลงานชิ้นนี้ คือ การประยุกต์เครื่องประดับและสร้างรูปทรงของงูให้กลมกลืนกับเครื่องประดับ ประกอบกับของสักการะที่มีความเป็นอีสานอย่างชัดเจน คือบายศรี ทำให้นึกถึงภาคอีสานได้ง่ายยิ่งขึ้น และมีการใช้รูปทรงของตั่งนั้งแกะลายไทยมาประยุกต์ทำให้รูปทรงโดยรวมมีความกลมกลืนกัน

ด้านเทคนิค เป็นการใช้น้ำมันบนผ้าใบ ลงสีเทาให้ทั่วทั้งผ้าใบก่อน จากนั้นลงสีส่วนต่าง ๆ โดยทำจากระยะหลังมาหน้า ลงเป็นภาพรวมไว้ทั้งภาพ จากนั้นค่อย ๆ เพิ่มเติมรายละเอียดของภาพ ในส่วนของโทนสีของภาพจะใช้สีโทนร้อน เพื่อให้รู้สึกถึงความดุดันและน่าค้นหา

ปัญหาในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นที่ 3 คือ การขาดรายละเอียดของพื้นที่ระยะหลัง มิติระยะหลังมีลักษณะแบน ไม่ลึก จึงแก้ปัญหาด้วยการเพิ่มสีเพื่อผลักระยะด้วยโทนสีแดงอ่อน โดยอ้างอิงขนาดและตำแหน่งจากการสะท้อนของเทียน และสีขาวจากคว้นปลายเทียน เพิ่มจำนวนเชิงเทียนและขนาดที่ทับซ้อนกันมากขึ้น และใช้สีส้มทำให้วัตถุข้างหลังดูกลม ดูลึกกลับและมีมิติ เพิ่มความชัดของวัตถุระยะหน้าขึ้นมาตามลำดับ และได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในการเพิ่มเชิงเทียนด้านล่างของระยะหน้าเพื่อให้สอดคล้องและลดความเด่นของเชิงเทียนระยะหลัง เพิ่มความคมชัดของลวดลายไม้ที่ตั่งนั้งในระยะหน้า เพื่อให้งานมีมิติขึ้น

ผลงานสร้างสรรค์ในชั้นที่ 4 : พรหมจารีณีเทวีศรีทักษิณ

รูปที่ 5 ชื่อผลงาน : พรหมจารีณีเทวีศรีทักษิณ

ขนาด 150 x 180 เซนติเมตร เทคนิค : สีน้ำมันบนผ้าใบ

ด้านเนื้อหา ปางพรหมจารีณี เป็นปางที่พระอุมาเทวีออกบำเพ็ญตบะ เพื่อบูชาพระศิวะ กระทั่งเป็นที่พอพระทัยจึงวิวาห์ด้วย จิตใจที่เย็นสงบจากการบำเพ็ญเพียร จึงเปรียบเสมือนทะเลที่มีความเงียบสงบ นิ่งในเวลากลางคืน ปางนี้มีทรงถือคนโทใส่น้ำ สอดคล้องกับภาคใต้ที่มีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่ติดทะเล ผู้คนมีความผูกพันกับสายน้ำ จึงเชื่อมโยงระหว่างคนโทน้ำกับทะเล โดยนำเสนออารมณ์ที่เป็นชุดโนรา ศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้

ด้านรูปทรง ความโดดเด่นในรูปทรงอิสระ สร้างรูปทรงปรากฏการณ์หรือพลังธรรมชาติให้มีมวลแทนรูปทรงพาหนะสัตว์ และใช้ลายศิลปะไทยในส่วนของปลายคลื่นแสดงถึงความสวยงามของพลังธรรมชาติ พระอุมาสวมอารมณ์โนราภาคใต้ มีรูปวงกลมอยู่ด้านหลัง แสดงให้เห็นถึงความเป็นจักรวาล รวมถึงรูปทรงของสักการะที่มีความเป็นภาคใต้ เช่น ขนมลา ผ้าเจ็ดสี และขนมหวาน

ด้านเทคนิค เป็นการใช้น้ำมันบนผ้าใบ ลงสีเทาทั่วทั้งผ้าใบ จากนั้นลงสีส่วนต่าง ๆ โดยทำจากระยะหลังมาหน้า ลงเป็นภาพรวมไว้ทั้งภาพ จากนั้นจึงค่อยเพิ่มเติมรายละเอียดของภาพ ในส่วนโทนสีของภาพจะใช้สีโทนเย็น สีสน้ำเงินเข้มเพื่อให้รู้สึกถึงพลังของธรรมชาติ

ปัญหาในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นที่ 4 คือ เปลี่ยนสีผิวเป็นผิวสีเข้มเครื่องประดับโทนร้อนที่ติดกับพื้นหลังโทนเย็น และการใช้คลื่นน้ำแทนสัตว์ที่เป็นพาหนะแตกต่างจากผลงานที่ผ่านมาซึ่งใช้ปรากฏการณ์หรือพลังธรรมชาติทำให้เกิดรูปทรง การใช้โทนสีน้ำเงินเข้มเพื่อเพิ่มความหนักแน่น และเสริมความเข้มแข็งของรูปทรงอิสระ รวมถึงใช้สีเขียว สีฟ้า สีขาว เพื่อทำให้งานมีจุดเด่นและจุดรอง

สรุปและการอภิปรายผลการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง จิตรกรรมพระอุมาในรูปแบบอุดมคติ ได้รับแรงบันดาลใจจากการนับถือพระศรีอุมาเทวีหรือพระอุมาในอินเดียและในประเทศไทย อีกทั้งประสบการณ์ของผู้วิจัยที่มีความศรัทธาในพระอุมา ได้จัดรวบรวมข้อมูลเรื่องราวที่เกี่ยวกับพระอุมาผ่านการบอกเล่า สอบถาม หาข้อมูล พบว่าการนับถือพระอุมาในอินเดียมีรากฐานความเชื่อจากการบูชาพระแม่แห่งความอุดมสมบูรณ์ ตั้งแต่ชาวอารยันเข้ามาตั้งรกรากในแผ่นดินอินเดีย โดยจัดคติความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าของตนเองหรือท้องถิ่นของตนเอง ในดินแดนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ศิลปกรรมที่ระบุได้ว่าเกี่ยวข้องกับพระอุมา เริ่มปรากฏครั้งแรกในสมัยอิทธิพลศิลปะเขมร เช่น ประติมากรรมรูปเคารพพระอุมาสลักจากศิลา ที่อำเภอธัญประเทศ จังหวัดสระแก้วและที่ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ประติมากรรมรูปเคารพพระอุมาสลักจากหินทรายที่ปราสาทพนมวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ผู้วิจัยนำข้อมูลเหล่านี้มาเรียบเรียงลำดับขั้นตอนในการเล่าเรื่อง ผสมผสานกับจินตนาการของผู้วิจัย นำเสนอผ่านผลงานจิตรกรรม เพื่อให้ผู้ที่รับชมผลงานได้เห็นถึงความงดงามของรูปเคารพของพระอุมา ผ่านพระอุมาในอุดมคติของผู้วิจัยทั้ง 4 ภูมิภาค สิ่งที่คล้ายคลึงกันในทุกภูมิภาคคือจุดประสงค์ของการบูชาองค์พระอุมา โดยมุ่งเน้นไปที่การบูชาเพื่อเสริมดวงความรักและเสริมดวงการงาน และบทสวดที่เหมือนกัน ของที่นำมาสักการบูชาทั้งอาหารและดอกไม้ รูป มีความใกล้เคียงกัน เพราะมีข้อกำหนดที่ว่าดอกไม้ที่นำมาถวายควรมีสีเหลือง และสีแดง อาหารควรมีกลิ่นฉุนและไม่ทำมาจากเนื้อสัตว์ หรือการงดน้ำของควา ขนที่มีรสชาติดม ในด้านรูปแบบการจัดเครื่องสักการบูชา อาจมีการอ้างอิงมาจากแต่ละพื้นที่ เช่น ใส่พานสีทองแบบภาคกลาง หรือแบบขันโตกทรงสูงแบบภาคเหนือ และสุดท้ายรูปแบบของ พระอุมาเชื่อมโยงกับบริบททางวัฒนธรรมของสังคมไทย ในภูมิภาคต่าง ๆ สร้างพระอุมานุ่งห่มอาภรณ์ที่เป็นลวดลายประจำท้องถิ่นของแต่ละภูมิภาคในประเทศไทย แทนการสวมผ้าสำหรับ การศึกษาข้อมูลปวงต่าง ๆ ของพระอุมา เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในภาคต่าง ๆ ใบหน้าของพระอุมาที่มีการอ้างอิงจากลักษณะใบหน้าของหญิงสาวในแต่ละภาค และการสร้างสัญลักษณ์ความเชื่อความศรัทธาพระอุมา ผ่านรูปทรงอิสระและบรรยากาศของสีตามหลักองค์ประกอบศิลป์ ผู้วิจัยได้คาดหวังว่า ผลงานจิตรกรรมพระอุมาในรูปแบบอุดมคติ จะทำหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของศิลปะ คือเผยแพร่จินตนาการของพระอุมาผ่านอุดมคติของผู้วิจัย เพื่อให้ผู้ศรัทธาที่ได้ชมผลงานชุดนี้ เกิดแง่คิด และประทับใจในความงดงามของพระอุมาที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยและสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมพระอุมาในรูปแบบอุดมคติ สามารถเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมแบบอุดมคติและแบบเหนือจริง หรือผู้ที่สนใจผลงานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและศรัทธาพระศรีมหาอุมาเทวีที่ถ่ายทอดผ่านงานจิตรกรรม การสร้างสัญลักษณ์ รูปทรง เทคนิคการระบายสีให้สัมพันธ์กับความหมายของเนื้อหา สามารถนำมาปรับใช้และเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้ที่สนใจจะค้นคว้าเพื่อสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของผลงานชุดนี้ ควรศึกษาจากสิ่งที่ตนเองสนใจ และประทับใจหรือสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด เพื่อก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน ศึกษาจากภาคสนาม การลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลสำรวจจากบริบทในพื้นที่นั้น ๆ และสภาพแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัว เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสม ด้านเทคนิคการสร้างสรรค์ผลงาน สามารถนำความรู้จากศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงเทคนิคของต่างประเทศมาใช้ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ในการสร้างสรรค์ผลงาน และยังเป็น การสร้างเอกลักษณ์ของผู้วิจัยด้วย อย่างไรก็ตามการนำเสนอเรื่องราวที่เน้นด้านความเชื่อ จำเป็นต้องคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสม ไม่ลบหลู่ต่อความเชื่อความศรัทธา เพื่อนำมาสร้างเป็นแรงบันดาลใจและแนวคิดในการวิจัยและการสร้างสรรค์ผลงานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กริช ตาวิน. (2560). พระอุมา. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

เนื่ออ่อน ขรัวทองเขียว. (2559). ความเชื่อและรูปแบบงานศิลปกรรมพระศรีอุมาเทวีในประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 36(2), 37 - 56.

ปาณิสสา มีแสง. (2556). ศึกษาแนวคิดเรื่องเทพอารักษ์ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู กับเทพ อารักษ์ในพุทธศาสนาเถรวาท. [วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].

สุกัญญา ประเสริฐศรี. (2551). เทศกาลนพวราตรีวัดพระศรีมหาอุมาเทวี: การศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อ. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].